

Pohjoinen älykäs kasvu – Arctic Smart Growth (ASG)

Hankekoodi: A74285

Raportti Arctic Smartness -klusterien toimintamallikyselystä

**ARCTIC
Smartness**

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Sisällys

Klusterien toimintamallikysely.....	3
Klusterien kokoontuminen	3
Klusterien kokoonpano ja perustehtävät	4
Toiminnan jatkuvuus ja rahoitus.....	5
Viestintä ja yhteiset tapaamiset	5
Yhteenveto.....	6

**ARCTIC
Smartness**

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Klusterien toimintamallikysely

Arctic Smart Growth (ASG) -hankkeen tuloksena on toimintamalli, joka tukee lappilaisten yritysten kasvua ja kansainvälistymistä erityisesti Arctic Smartness -klustereiden kautta. Toimintamallissa sovitaan osapuolten tehtävistä, rooleista ja vastuista. Tavoitteena on toimintamallin pysyvyyden varmistaminen osaamisen ja rahoituksen osalta. Hankkeen toimenpiteistä tulee hankkeen jälkeen osa osallistuvien organisaatioiden perustoimintaa.

Toimintamallia varten on tehty Arctic Smartness -klusterien johtajille suunnattu kysely kartoittamaan klustereiden toimintaa ja muodostamaan kokonaiskuvaa käytännöistä klustereissa. Kartoituksen tulokset mahdollistavat muilta oppimisen sekä toiminnan kehittämisen. Jatko-toimenpiteenä ASG-hanke on tarpeen mukaan mukana ideoimassa ja auttamassa toimintamallin kehittämisessä.

Kyselyyn vastasi yhteensä seitsemän henkilöä ja vastanneista jokainen edusti yhtä älykkään erikoistumisen kuudesta klusterista: Arktinen teollisuus ja kiertotalous, Arktinen älykäs maaseutuverkosto, Arktiset kehittämissympäristöt, Arktinen muotoilu, Arktinen turvallisuus ja Arktinen matkailuekosysteemi.

Klusterien kokoontuminen

Kolme kyselyyn vastannutta klusterin edustajaa ilmoitti klusterilla olevan säännölliset kokoontumisajat, kun taas neljä vastaajaa kertoi edustamansa klusterin kokoontuvan epäsäännöllisesti. Epäsäännöllisesti kokoontuvista klustereista kahden vastaajan mielestä klusterilla olisi hyvä olla säännölliset kokoontumisajat ja kahden mielestä tarpeen mukaan kokoontuminen on parempi.

Klusterit kokoontuvat keskimäärin noin 1–3 kertaa vuodessa. Yksi klustereista kokoontuu 2–3 kertaa kuukaudessa ja yksi vastanneista ei tiedä klusterin koskaan kokoontuneen. Yksi klusteri kokoontuu erilaisten verkostojen ja asiantuntijaryhmien kautta, minkä vuoksi kokoontumisia on usein.

Klusterien sisäisten kokoontumisten kutsut lähettää yleensä klusterin vetäjä, tietyn koordinaatiorahankkeen projektipäällikkö tai toimialavastaava organisaatiossa. Kutsulistalla on tapaamisesta riippuen laaja lista yrityksiä tai kokoontumiset voivat olla suunnattu esimerkiksi vain organisaation johtoryhmän jäsenille.

Kokoontumisten esityslistalla on vaihtuvia ajankohtaisia klusterin teemaan liittyviä asioita, esimerkiksi erilaisten meneillään olevien hankkeiden ja suunnitelmien tilannekatsausta, strategioiden seuranta sekä yleisesti kehittämiseen liittyvää asiasisältöä. Yritysten kehittämistarpeet ovat myös yhden klusterin kokoontumisissa usein asialistalla.

**ARCTIC
Smartness**

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Klusterien kokoonpano ja perustehtävät

Klusteritoimijoihin lukeutuu joukko vakituksia yhteistyökumppaneita, joita ovat muun muassa viranomaiset ja muut julkiset toimijat sekä korkeakoulujen, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden ja muiden klusteriorganisaatioiden edustajat. Yrityksiä mukana klusterin toiminnassa on kolmessa klusterissa 20 tai enemmän, yhdessä klusterissa 1–5 yritystä, yhdessä 6–10 yritystä ja yhden vastauksen mukaan ei yhtään.

Kaikkia klustereita johtaa klusterin vetäjä, jolla on mahdollisia tukihenkilöitä klusterista riippuen. Arktinen turvallisuus -klusteria johtaa Lapin ammattikorkeakoulu keskittyen kansainvälisen yhteistyön ja tutkimuksen kehittämiseen. Klusterin tukena toimii Lapin aluehallintovirasto, joka vastaa erityisesti arjen turvallisuuden kehittämisestä sekä Lapin liitto, joka antaa maakunnallisen tuen turvallisuustyölle. Meneillään olevista hankkeista riippuu, mitä senhetkisen hankehenkilöstön toimenkuvaan kuuluu. Arktinen turvallisuus -klusterin perustehtäviin kuuluu klusteriyhteistyön edistäminen kolmella tasolla: alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Klusterilla on kaksi teemaa: matkailun ja arjen turvallisuus. Näistä matkailussa yritys yhteistyö on vahvaa, mutta arjen turvallisuuden yritys yhteistyöverkostossa on vielä kehittämisen varaa.

Arktinen ja älykäs maaseutuverkosto -klusteria johtaa ProAgria Lappi ilman varsinaisia tukihenkilöitä. Klusterin perustehtävänä on tuoda klusteriyrittäjille lisää liikevaihtoa, saada uusia yrittäjiä toimialalle sekä kehittää klusteriyritysten toimintaympäristöä meneillään olevien hankkeiden kautta.

Arktinen teollisuus ja kiertotalous -klusterin vetäjän tukena on kiertotalouskeskuksen muu tiimi. Klusterin perustehtävänä on edistää teollisen kiertotalouden toteutumista ja sen muuttumista liiketoiminnaksi.

Arktinen matkailuekosysteemi -klusteria johtavat tällä hetkellä avaintoimijat jaetusti: Lapin liitto, Lapin ammattikorkeakoulu (MTI) sekä Lapin matkailuelinkeinon liitto (LME). Klusterin perustehtävänä on osaamisen kasvattaminen, matkailustrategian toteuttaminen, kansainvälisten kumppanuuksien hyödyntäminen ja rahoitusten kotiuttaminen.

Arktiset kehittämisympäristöt -klusterin tukena ovat siihen liittyvien hankkeiden ja klusteriin kuuluvien organisaatioiden avainhenkilöt. Lapin ammattikorkeakoulun lisäksi muun muassa Lapin yliopiston, Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) ja Luonnonvarakeskuksen (Luke) hanketoimijat sekä tarvittaessa substanssiasiantuntijat ovat mukana klusterin toiminnassa. Klusterin perustehtävänä on tuottaa koordinoituja TKI-palveluita yhden luukun periaatteella maakunnan elinkeinoelämälle sekä nopeuttaa maakunnan elinkeinoelämän (tuote)kehityssykliä.

Arktinen muotoilu -klusterin perustehtävänä on edistää yritys yhteistyötä, muotoilua, taide- ja media-alaa, tutkimusta sekä TKI-toimintaa yritysten, organisaatioiden ja muiden klustereiden kanssa. Klusteria johtaa klusterin vetäjä sekä tukihenkilöt. Klusterissa mukana toimii myös vakituiset yhteistyökumppanit.

**ARCTIC
Smartness**

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Toiminnan jatkuvuus ja rahoitus

Toiminnan jatkuvuus nähdään klustereissa potentiaalisena, joskin siinä nähdään myös haasteita. Monessa klusterissa klusteritoimintaa viedään eteenpäin muiden töiden ohessa ja se on hyvin riippuvaista hankerahoituksesta. Asioita voidaan viedä rivakasti eteenpäin, jos hankerahaa on käytössä. Jos taustaorganisaatiot eivät resursoi riittävästi klusterin toimintaan, klusteri ikään kuin nilkuttaa eteenpäin sen sijaan, että tekisi harppauksia, kuten Arktinen turvallisuus -klusterin vastauksesta kävi ilmi. Useamman klusterin kohdalla toiminta on myös hyvin henkilöitynyttä, mikä ei ole jatkuvuuden kannalta hyvä asia.

Arktinen muotoilu -klusterin vastauksen mukaan sen voisi olla mielekästä yhdistyä isompaan klusteriin. Yhdistyminen Arktiset kehittämissympäristöt -klusteriin voisi olla yksi mahdollisuus, jotta klusterin jatkuvuus voitaisiin turvata.

Arktinen ja älykäs maaseutuverkosto näkee klusterin jatkuvuuden kehittämisen tarpeellisenä. Resursseja kuitenkin tarvitaan klusterin formalisointiin ja visualisointiin houkuttelevammaksi kokonaisuudeksi yrittäjille.

Arktinen teollisuus ja kiertotalous -klusterin edustajan mukaan tarvitaan myös lisärahoitusta, jos halutaan turvata klusteritoiminnan jatkuvuus ja kehittäminen.

Arktisen matkailuekosysteemin jatkuvuus näyttyy vakaana, vaikkakin Lapin liitolla sen henkilöresurssit jatkossa vähentyvät.

Arktiset kehittämissympäristöt -klusterin toiminta jatkuu ja vakiintuu hankkeiden päättymisestä huolimatta. Hankkeissa luodut palvelu- ja toimintamallit ovat sujuvia ja käyttökelpoisia.

Suurin osa vastanneista oli sitä mieltä, että klusteritoiminnalla pitäisi olla pysyvä rahoitusmalli perustoimintojen turvaamiseen. Yhden vastaajan mielestä tämä ei ole tarpeellista. Perusrahoitus pitäisi olla avainorganisaatioiden budjetissa, mikä mahdollistaisi esimerkiksi suunnittelijatasoisen ”tekevän käden” klusterille. Pelkkä hankerahoitus ei ole riittävä jatkuvuuden turvaamiseen. Klusterin toimintaan voisi palkata 1–2 henkilöä, ja klusterissa voitaisiin periä esimerkiksi osallistumismaksua.

Viestintä ja yhteiset tapaamiset

Klusterien tärkeimpinä viestintäkanavina pidetään Arctic Smartness -nettisivuja ja -uutiskirjettä sekä LinkedIniä. Facebookia ei pidetty tärkeänä. Organisaation omat nettisivut, oma uutiskirje, sähköposti, ECCP (European Cluster Collaboration -alusta), henkilökohtaiset tapaamiset, yhteiset hanketoimenpiteet ja työkalut mainittiin myös viestintäkanavina.

Klustereista neljä ilmoitti osallistuvansa klusterien yhteisiin tapaamisiin, kuten Arctic Smartness -välietappiin, Lapin liiton kansainvälistymisen yhteistyöryhmän tapaamisiin, ennakoinnin toimialaklusterin tapaamisiin (matkailu, luonnonvarat, luovat alat ja logistiikka) sekä ASG-hankkeen

**ARCTIC
Smartness**

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

TASG-forcen kokoukseen. Yksi klustereista osallistuu myös seutukunnallisiin tapaamisiin (team sixpack). Muita mainittuja tapaamisia ovat hankkeiden järjestämät tapaamiset, SYP-toimijoiden kokoontumiset sekä Lapin kaivannais- ja teollisuuspalvelutoimijoiden verkosto (Katepal). Samoihin tapaamisiin oltiin myös jatkossa halukkaita osallistumaan sekä kaikkiin tarpeelliseksi koettuihin ja hankkeiden jälkeenkin jatkuviin tapaamisiin.

Kaikki klusterit kuuluvat kansainväliselle ECCP-alustalle ja viisi vastanneista mainitsi kuuluvansa älykkään erikoistumisen temaattiseen kumppanuuteen (mm. Digitalisation and Safety for Tourism, S3P Mining Industry). Muita mainittuja kansainvälisiä verkostoja olivat UArctic ja NECSTouR sekä Eurooppalainen kiertotalouden investointiallianssi. Kaikkia verkostoja, jotka edistävät klusterin kehittämistyötä, pidettiin tärkeinä.

Yhteenveto

Vastauksista kävi ilmi, että oli tarpeellista ja ajankohtaista tehdä tämä kysely. Klusterityö nähdään suurelta osin tärkeänä ja potentiaalisena, mutta siihen pitäisi resursoida lisää. Toiminta on tällä hetkellä liian henkilöitynyttä ja hankerahaan sidottua. Vastauksissa oli myös pohdintaa klusterin merkityksestä: mainittiin, että on epäselvää, mikä klusterin rooli on ja mitä tahoja siihen kuuluu.

Lappiin peräänkuulutettiin vastauksissa klusteritoiminnan kokonaisvaltaista kehittäjää. Tämän kehittäjän ehdotettiin olevan Lapin liitto. Liiton toivottiin olevan aktiivisempi klusteritoiminnan koordinoinnissa sekä esimerkiksi sopivien kansainvälisten hankkeiden etsinnässä.

Klusterien toimintamallikyselyn tuloksia voidaan hyödyntää klusterityön kehittämisessä ja suunnittelussa pysyvämpää ja tehokkaampaa työskentelyä varten. Yhteistyö eri organisaatioiden välillä nähtiin tärkeänä kaikissa klustereissa ja tätä mallia on hyvä pitää yllä sekä kehittää eteenpäin.